

-

Wyrok z dnia 4 marca 1999 r.

I PKN 615/98

Likwidacja placówki, w której zatrudniony był członek spółdzielni pracy oraz brak możliwości przeniesienia go na inne stanowisko z uwagi na stan zdrowia, nie usprawiedliwiają wykreślenia go z rejestru członków spółdzielni na podstawie art. 194 § 1 pkt 2 Prawa spółdzielczego. Warunkiem zastosowania tego przepisu jest stwierdzenie utraty zdolności do pracy przez członka spółdzielni, a nie utraty możliwości zatrudnienia go przez spółdzielnię przy niezmienionym jego stanie zdrowia.

Przewodniczący: SSN Roman Kuczyński, Sędziowie SN: Walerian Sanetra (sprawozdawca), Jadwiga Skibińska-Adamowicz.

Sąd Najwyższy po rozpoznaniu w dniu 4 marca 1999 r. sprawy z powództwa Ireny T. przeciwko Spółdzielni Inwalidów im. E.D. w K. o uchylenie uchwały Rady Nadzorczej, na skutek kasacji strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 5 sierpnia 1998 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

W imieniu pozwanej Spółdzielni Inwalidów im. E.D. w K. wniesiona została kasacja od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 5 sierpnia 1998 r. [...], którym Sąd ten oddalił jej apelację od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 19 marca 1998 r. [...].

Sąd pierwszej instancji uchylił uchwałę [...] Rady Nadzorczej Spółdzielni Inwalidów im. E.D. w K. z dnia 27 czerwca 1997 r. o wykreśleniu powódki Ireny T. z rejestru członków Spółdzielni i przywrócił ją do pracy na poprzednich warunkach. Sąd ten ustalił, że powódka po ukończeniu Zawodowego Studium Medycznego dla Pracowników Socjalnych początkowo podjęła pracę w pozwanej Spółdzielni na stanowisku

asystenta, a później specjalisty do spraw rehabilitacji (do 1993 r.). W 1993 r. powódka została sprzedawcą w sklepie obuwniczym strony pozwanej, który w 1997 r. ze względu na swą nierentowność uległ likwidacji. Powódce – będącej członkiem Spółdzielni – proponowano pracę fizyczną w charakterze pakowaczki, później monterki wyrobów metalowych, jednakże żadnej z tych prac powódka nie mogła podjąć z uwagi na przeciwwskazania potwierdzone przez lekarza zakładowego. Z tego względu Zarząd Spółdzielni zwrócił się do komisji zakładowej związku zawodowego, którego powódka była członkiem, o wyrażenie zgody na wykreślenie z rejestru Spółdzielni, podając jako przyczynę stan zdrowia powódki i niemożność zatrudnienia na stanowisku odpowiadającym jej możliwościom zdrowotnym. Po wyrażeniu zgody przez związek zawodowy na taki sposób rozwiązania ze Spółdzielnią umowy o pracę Rada Nadzorcza Spółdzielni podjęła uchwałę ([...] w dniu 29 czerwca 1997 r.), na mocy której wykreśliła powódkę z rejestru członków ze skutkiem na dzień 30 września 1997 r. Ponadto z ustaleń Sądu pierwszej instancji wynika, że prezes Spółdzielni powierzył Krystynie J., zatrudnionej w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku technicznym, w ramach umowy zlecenia obowiązki związane z rehabilitacją inwalidów, a to wobec faktu, że pracownica zajmująca się tymi sprawami od 7 miesięcy przebywała na zwolnieniu lekarskim i przewidywano, że nie powróci do pracy. Oprócz tego prowadzenie spraw socjalnych prezes Spółdzielni przekazał pracownicy działu technicznego (Krystynie S. – specjalistce do spraw normowania i administracji), a to wobec przejścia na emeryturę pracownicy wykonującej dotychczas te obowiązki. Ustalając taki stan faktyczny Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych doszedł do przekonania, że nie zachodziły przesłanki z art. 194 Prawa spółdzielczego (ustawa z dnia 16 września 1982 r., jednolity tekst: Dz.U. z 1995 r. Nr 54, poz. 288 ze zm.) do wykreślenia powódki z rejestru członków spółdzielni, tj. spółdzielnia nie wykazała braku możliwości zatrudnienia powódki na stanowisku odpowiadającym jej ograniczonej zdolności do pracy. Sąd ten podkreślił, że powódka, która od 1974 r. do 1993 r. pracowała w Spółdzielni, zatrudniona była na stanowisku specjalisty do spraw rehabilitacji, a także zajmowała się sprawami socjalnymi. W Spółdzielni istniała zatem możliwość zatrudnienia powódki zgodnie z jej kwalifikacjami, bowiem dwie pracownice zaprzestały wykonywania obowiązków, które mogła wykonywać powódka (wobec długotrwałej choroby oraz przejścia na emeryturę). Zdaniem Sądu powierzenie obowiązków z zakresu rehabilitacji inwalidów i prowadzenia spraw socjalnych innym pracownikom niż powódka naruszało uprawnienia powódki wynikające z jej stosunku

członkostwa, w tym powinność zatrudnienia jej przez Spółdzielnię, co stanowi pogwałcenie art. 181 § 1 i 182 Prawa spółdzielczego.

Rozpoznając apelację strony pozwanej Sąd Apelacyjny w szczególności stwierdził, że wykreślenie członka z rejestru członków spółdzielni reguluje przepis art. 194 Prawa spółdzielczego oraz statut spółdzielni (w § 15). Przepis § 15 ust. 1 statutu przewiduje, że członek nie wykonujący obowiązków statutowych – a do takich przede wszystkim należy osobiste wykonywanie pracy (§ 12 ust. 1 pkt 1 statutu) – z przyczyn przez niego niezawinionych może być pozbawiony członkostwa przez wykreślenie z rejestru członków Spółdzielni. Drugi ustęp § 15 taksatywnie wskazuje wypadki kiedy może nastąpić wykreślenie z rejestru członków. Według pkt 2 wykreślenie może mieć miejsce, gdy „członek utracił całkowicie zdolność do pracy w spółdzielni lub utracił zdolność do pracy w znacznym stopniu, a Spółdzielnia nie ma gospodarczych i organizacyjnych możliwości przesunięcia takiego członka do innej pracy odpowiadającej jego obecnemu stanowi zdrowia i kwalifikacjom oraz potrzebom spółdzielni”. Interpretacja tego przepisu skłania do przyjęcia wniosku, że idzie o to, iż członek Spółdzielni posiada zdolność do wykonywania konkretnej pracy, którą utracił całkowicie lub w znacznym stopniu z przyczyn zdrowotnych, tj. z przyczyn leżących po stronie spółdzielcy, aczkolwiek przez niego niezawinionych. Taki stan faktyczny nie zachodził w niniejszej sprawie, gdyż jest poza sporem, że powódka mogła nadal wykonywać swą dotychczasową pracę sprzedawcy obuwia, jednakże stanowisko to zostało zlikwidowane wobec likwidacji sklepu obuwniczego z dniem 1 czerwca 1997 r. (na mocy uchwały Zarządu Spółdzielni z dnia 21 kwietnia 1997 r.). Niemożność wykonywania obowiązków statutowych przez członka (który to warunek został wymieniony jako podstawa wykreślenia ze Spółdzielni w § 15 ust. 1 statutu) nie wynika więc z przyczyn leżących po stronie członka Spółdzielni, lecz z przyczyn leżących po stronie Spółdzielni. Zdaniem Sądu Apelacyjnego taki stan rzeczy nie wyczerpywał przesłanek wymaganych do podjęcia uchwały o wykreśleniu z rejestru członków spółdzielni w myśl § 1 ust. 2 pkt 2 statutu oraz art. 194 § 1 ust. 2 Prawa spółdzielczego. Sąd Apelacyjny zwrócił przy tym uwagę, że likwidacja stanowiska została ujęta jako jedna z taksatywnie wymienionych przyczyn wypowiedzenia zmieniającego spółdzielczą umowę o pracę w art. 184 § 1 ust. 1 Prawa spółdzielczego. Ustosunkowując się do zarzutów apelacji Sąd ten podniósł, że Sąd pierwszej instancji w swych ustaleniach nie przyjął, iż to w dacie podejmowania uchwały o wykreśleniu Spółdzielnia miała możliwość skierowania powódki na stanowisko specjalisty do spraw rehabilitacji,

zarzut ten jest więc chybiony. Natomiast w swych rozważaniach Sąd pierwszej instancji uznał, że nie zaistniała sytuacja określona w art. 194 § 1 Prawa spółdzielczego, tj. niemożność zatrudnienia powódki na stanowisku odpowiadającym jej kwalifikacjom przy ograniczonej zdolności do pracy. Paragraf 15 ust. 2 statutu Spółdzielni przewiduje, że w przypadku wykreślenia z rejestru członka Spółdzielni w sytuacji określonej w ust. 2 (a więc tej, na którą powołuje się zaskarżona uchwała RN) wykreślenie staje się skuteczne po upływie okresu przewidzianego w Kodeksie pracy dla wypowiedzenia umowy o pracę. Oznacza to, że ocenę trafności podjęcia uchwały o wykreśleniu z rejestru członków ustawodawca przesunął na czas po upływie okresu wypowiedzenia, a nie czas podjęcia uchwały, co zarzuca w apelacji strona pozwana. Jest to celowe właśnie z uwagi na uprawnienia wynikające z członkostwa i zatrudnienia oraz możliwość ewentualnej zmiany sytuacji jeszcze w tym okresie. Uchwałę Rady Nadzorczej [...] o wykreśleniu ze Spółdzielni (z dnia 1 lipca 1997 r.) powódka otrzymała w tym dniu, okres wypowiedzenia zgodnie z art. 36 § 1 pkt 3 rozpoczął swój bieg od 1 sierpnia 1997 r. i zakończył się 30 października 1997 r., a nie jak błędnie przyjęto w uchwale Rady Nadzorczej w dniu 30 września 1997 r. Jak wynika z akt osobowych Krystyny J., strona pozwana pierwszą umowę zlecenia (w której powierzono jej obowiązki pracownika w zakresie rehabilitacji) zawarła z nią w dniu 4 września 1997 r. na okres do 31 grudnia 1997 r. W tym czasie uchwała Rady Nadzorczej o wykreśleniu powódki z rejestru członków jeszcze nie stała się skuteczna w myśl postanowień statutu, nawet przyjmując datę błędnie podaną w zaskarżonej uchwale (30 września 1997 r.). W tym także czasie strona pozwana musiała, a przynajmniej powinna wiedzieć, że pracownica zajmująca się między innymi sprawami socjalnymi jest w wieku emerytalnym i stara się o przejście na emeryturę, co nastąpiło z dniem 31 grudnia 1997 r. W tym stanie rzeczy przyjęcie przez Sąd pierwszej instancji, że strona pozwana miała możliwość zaproponowania powódce pracy, którą wykonywała w latach 1974-1993 i do której posiadała odpowiednie kwalifikacje (gdy idzie o wykonywanie tej pracy przez powódkę nie było przeciwwskazań lekarskich), było w pełni zasadne. Trafnie zatem Sąd ten przyjął, że nastąpiło naruszenie art. 194 § 1 Prawa spółdzielczego oraz § 15 statutu spółdzielni i orzekł o uchyleniu zaskarżonej uchwały i przywróceniu powódki do pracy, powołując art. 199 § 2 i 188 Prawa spółdzielczego.

W kasacji sformułowany został zarzut, iż zaskarżony wyrok narusza art. 194 § 1, 182 § 2 i 199 § 2 Prawa spółdzielczego. Zarzucono w niej także, iż narusza on art. 232, 233 § 1 i 382 KPC.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja nie zasługuje na uwzględnienie. Kluczowe znaczenie dla prawidłowego rozstrzygnięcia niniejszej sprawy ma wykładnia art. 194 § 1 pkt 2 Prawa spółdzielczego, który stanowi, że wykreślenie z rejestru członków spółdzielni może nastąpić, gdy członek utracił w znacznym stopniu lub całkowicie zdolność do pracy, a spółdzielnia nie może zatrudniać go na stanowisku odpowiadającym jego ograniczonej zdolności do pracy. Uwzględniając ogólną zasadę z art. 182 § 1 Prawa spółdzielczego (spółdzielnia i członek spółdzielni pracy mają obowiązek pozostawania ze sobą w stosunku pracy) oraz regulacje (ograniczenia) dotyczące rozwiązywania spółdzielczej umowy o pracę (zwłaszcza zaś art. 185, w myśl którego w razie gospodarczej konieczności walne zgromadzenie, w celu zapewnienia pracy wszystkim członkom, może skrócić równomiernie czas pracy i zmniejszyć odpowiednio wynagrodzenie członków oraz art. 187 § pkt 1, według którego spółdzielnia może wypowiedzieć spółdzielczą umowę o pracę w razie zmniejszenia na podstawie uchwały rady spółdzielni stanu zatrudnienia podyktowanego gospodarczą koniecznością) należy stwierdzić, że dopuszczalna jest jedynie ścisła interpretacja art. 194 § 1 pkt 1 Prawa spółdzielczego, a w każdym razie jakiegokolwiek odstępowanie od wniosków wynikających z jego logiczno - językowej wykładni – na rzecz poszerzenia zakresu możliwości spółdzielni podejmowania decyzji o wykreśleniu z rejestrów członków spółdzielni pracy – jest niedopuszczalne. W wykładni tego przepisu pierwszeństwo należy przyznać temu, co wynika z art. 182 § 1 Prawa spółdzielczego, a nie temu, co ujęte zostało – i na co powołuje się kasacja – w art. 182 § 2 Prawa spółdzielczego (członek ma prawo do zatrudnienia stosownie do swoich kwalifikacji zawodowych i osobistych oraz aktualnych możliwości gospodarczych spółdzielni). Możliwość wykreślenia członka z rejestru członków spółdzielni pracy nie może stanowić sposobu na obchodzenie przez spółdzielnię ograniczeń, jakie celowo wprowadzone zostały przez ustawodawcę dla ochrony trwałości zatrudnienia członków tego typu spółdzielni. Na uwadze należy przy tym mieć to, że wykreślenie z rejestru członków spółdzielni pracy powoduje nie tylko wygaśnięcie spółdzielczej umowy o pracę, ale pozbawia członka przynależności

do spółdzielni, a tym samym musi być i jest poddane szczególnym ograniczeniom i rygorom. W związku z odwoływaniem się przez Sąd Apelacyjny do postanowień statutu obowiązującego u strony pozwanej należy przy tym zaznaczyć, że mogą mieć one znaczenie tylko o tyle o, ile są bardziej korzystne dla pracowników spółdzielni pracy niż wynika to z regulacji Prawa spółdzielczego, w tym z jego art. 194 § 1 pkt 2. Zgodnie bowiem z art. 9 § 2 KP postanowienia statutów określające prawa i obowiązki stron stosunku pracy nie mogą być mniej korzystne dla pracowników niż przepisy Kodeksu pracy oraz innych ustaw i aktów wykonawczych. Mając na uwadze powyższe racje należy stwierdzić, iż powodem wykreślenia z rejestru członków spółdzielni pracy może być w myśl art. 194 § 1 pkt 2 Prawa spółdzielczego tylko utrata przez członka w znacznym stopniu lub całkowicie zdolności do pracy, przyczyną zaś wykreślenia powódki z rejestru – czego nie kwestionuje kasacja – była likwidacja placówki (sklepu), w której była zatrudniona, a nie to, iż doszło w pewnym okresie do pogorszenia się jej stanu zdrowia. Stwierdzenie to ma rozstrzygające znaczenie dla uznania, że zaskarżony wyrok jest w swej sentencji prawidłowy. W przepisie art. 194 § 1 pkt 2 Prawa spółdzielczego idzie bowiem o to, że w stosunku do zastanego w pewnym momencie stanu rzeczy – trwania spółdzielczej umowy o pracę – dochodzi do istotnego pogorszenia zdrowia pracownika, uniemożliwiającego pracę („w znacznym stopniu lub całkowicie”). W tym też znaczeniu idzie w nim tylko o takie przypadki, w których niemożliwość zatrudnienia danego pracownika na zajmowanym przez niego stanowisku leży po jego stronie, a nie po stronie spółdzielni. Przepis ten nie może natomiast służyć dla rozwiązywania gospodarczych czy też organizacyjnych problemów spółdzielni pracy. Temu celowi służą między innymi te przepisy, które upoważniają ją do rozwiązywania spółdzielczych umów o pracę czy też przekształcania ich treści (zwłaszcza art. 184 § 1 pkt 1, art. 185 i 187 pkt 1 Prawa spółdzielczego). Wniosek taki potwierdza także analiza art. 184 § 1 pkt 2 Prawa spółdzielczego, który przewiduje możliwość wypowiedzenia warunków pracy lub płacy w razie utraty przez członka zdolności do wykonywania pracy na danym stanowisku (dotychczasowej pracy) stwierdzonej orzeczeniem lekarskim. O ile w tym przepisie mowa jest o „zdolności do wykonywania pracy na zajmowanym stanowisku”, o tyle w art. 194 § 1 pkt 2 Prawa spółdzielczego ustawodawca posłużył się zwrotem o utracie (w znacznym stopniu lub całkowicie) zdolności „do pracy”, a więc o utracie zdolności niezależnie od zajmowanego stanowiska przez danego pracownika. Z ustaleń przyjętych w zaskarżonym wyroku – które przy tym nie są kwestionowane w kasacji – wynika, że przy-

czyną wykreślenia powódki z rejestru członków nie było stwierdzenie pogorszenia się jej stanu zdrowia i tym samym utrata zdolności (w znacznym stopniu lub całkowicie) do wykonywania pracy (w ogóle). A skoro tak, to zasadniczy zarzut kasacji jest chybiony. W przepisie art. 194 § 1 pkt 2 Prawa spółdzielczego idzie bowiem o stan wynikający z pogorszenia się stanu zdrowia członka spółdzielni pracy (jej pracownika), a nie o pogorszenie się stanu gospodarczego (pociągającego za sobą zmiany organizacyjne) spółdzielni pracy. Przyczyną zaś braku pracy dla powódki nie było to, iż utraciła ona zdolność do pracy lecz, że w następstwie likwidacji placówki, w której była ona zatrudniona, Spółdzielnia miała kłopoty znalezienia dla niej odpowiedniego zatrudnienia. Przepis art. 194 § 1 pkt 2 Prawa spółdzielczego nie może jednak – jak wspomniano – służyć do rozwiązywania tego typu problemów. To zaś prowadzi od wniosku, iż bez znaczenia są zarzuty kasacji stawiane w płaszczyźnie prawoprocesowej, jak również to – co się w niej słusznie podnosi – że wbrew temu, co napisano w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, art. 199 Prawa spółdzielczego nie ma paragrafu drugiego. W istocie zarzuty te skierowane są na obalenie twierdzenia, iż spółdzielnia w chwili wykreślenia powódki z rejestru członków nie miała dla niej stanowiska „odpowiadającego jej ograniczonej zdolności do pracy” (art. 194 § 1 pkt 2 Prawa spółdzielczego). Są one jednakże bezprzedmiotowe w sytuacji, gdy nie jest kwestionowane ustalenie, że przyczynę decyzji Spółdzielni nie była utrata przez powódkę zdolności do pracy, a jedynie utrata (ograniczenie) możliwości jej zatrudnienia przez stronę pozwaną. Osobnym zagadnieniem jest przy tym to, jak należy pojmować występujący w art. 194 § 1 pkt 2 Prawa spółdzielczego zwrot „spółdzielnia nie może zatrudnić go na stanowisku odpowiadającym ograniczonej zdolności do pracy”. Może być on bowiem pojmowany w ten sposób, iż spółdzielnia – jeżeli w ogóle określone stanowisko jest zajęte – może doprowadzić do jego zwolnienia i tym samym nie ma w takim przypadku podstaw do zastosowania art. 194 § 1 pkt 2 Prawa spółdzielczego (czego nie należy mylić z tym, czy w konkretnym przypadku spółdzielnia rzeczywiście doprowadzi do „opróżnienia” stanowiska, na którym dany pracownik, którego stan zdrowia uległ pogorszeniu, mógłby być „teoretycznie” zatrudniony, gdyż odpowiada to jego ograniczonej zdolności do pracy).

Mając na względzie powyższe stwierdzenia Sąd Najwyższy uznał, iż zaskarżony kasacją wyrok, mimo pewnych błędów jego uzasadnienia, odpowiada prawu i wobec tego na podstawie art. 393¹² KPC orzekł jak w sentencji.

=====